

مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۴، شماره ۱، بهار ۱۳۹۴، شماره پیاپی ۹

شاپای الکترونیکی: ۲۳۸۳-۲۴۹۵

شاپای چاپی: ۲۳۲۲-۲۴۱۵

<http://jrpp.um.ac.ir>

شناسایی موانع و مشکلات توسعه گردشگری در نواحی روستایی هدف گردشگری غرب شهرستان مریوان

حسین فراهانی^۱ - سوران منوچهری^۲

۱- استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

۲- کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، آموزش و پرورش استان کردستان، کردستان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۳/۱۲   صص ۱۶۱-۱۷۲   تاریخ تصویب: ۱۳۹۴/۰۱/۲۴

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر بررسی و تحلیل وضعیت گردشگری روستاهای هدف گردشگری غرب شهرستان مریوان با رویکردی جامع می‌باشد تا بدین‌وسیله شناختی جامع از موانع، مشکلات و محدودیت‌هایی که موجب عدم توسعه و گسترش مطلوب گردشگری در میان روستاهای هدف گردشگری منطقه علی‌رغم پتانسیل‌های فراوان گشته‌اند، حاصل آید و این شناخت همه‌جانبه وضع موجود، زمینه‌ساز اتخاذ برنامه‌های هدفمند جهت رفع موانع و توسعه صنعت گردشگری در میان روستاهای مورد مطالعه گردد.

روش تحقیق: تحقیق کمی کیفی حاضر به لحاظ نوع کاربردی بوده و به لحاظ روش توصیفی-تحلیلی است. داده‌های حاصل از مشاهده مستقیم و مصاحبه نیمه ساختاریافته با چهار گروه مسئولین، آگاهان روستایی، گردشگران و صاحبان خدمات مرتبط با گردشگری که با استفاده از روش نمونه‌گیری گلوله برفی گردآوری شدند، با استفاده از تکنیک تئوری بنیانی تجزیه و تحلیل گردیده است. در مرحله بعدی موانع و مشکلات توسعه گردشگری منطقه شناسایی شدند سپس جهت تأیید و تعمیم نتایج و تهیه مدل نهایی پژوهش پرسشنامه‌هایی در میان ۳۰ نفر از مسئولین، ۲۶۱ نفر از ساکنین محلی (فرمول کوکران) و ۱۰۰ نفر از گردشگران توزیع و داده‌های حاصله با آزمون‌های کمی t تک نمونه‌ای و تحلیل مسیر تجزیه و تحلیل گردیدند.

یافته‌ها: نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهند که کیفیت پایین خدمات‌رسانی، امکانات موجود و ضعف در زیرساخت‌ها، ضعف ساختارهای حمل‌ونقل، کمبود تبلیغات، اطلاع‌رسانی و آموزش در کنار معضلات مربوط به جاذبه‌های منطقه در بخش عرضه، تمایل و انگیزه کم بازدیدکنندگان برای توقف چندروزه در بخش تقاضا و در بخش عوامل خارجی تأثیرگذار، عدم مشارکت مردم و نارسایی‌هایی که از سوی سازمان‌های دولتی عنوان شده، مهم‌ترین موانع و مشکلات پیش روی پویایی روستاهای هدف گردشگری منطقه هستند. تمامی این موانع و محدودیت‌ها مورد تأیید گروه‌های نمونه قرار گرفته و مدل نهایی پژوهش نشان می‌دهد که عدم توجه و نظارت مطلوب دولت بیشترین تأثیر را در عدم توسعه و پویایی گردشگری روستاها دارد.

محدودیت‌ها: در منطقه مورد مطالعه هنوز به مفهوم گردشگری به‌عنوان مجموعه‌ای متشکل از عناصر و بازیگران مختلف توجه نشده است. همین عامل موجب گردیده که تنها به جنبه‌هایی از مجموعه گردشگری توجه گردد و سایر عناصر، اجزا و ارتباطات آن‌ها فراموش شوند که نتیجه این امر هم عدم پویایی و توسعه مطلوب گردشگری در میان روستاهای مورد مطالعه بوده است.

راهکارهای عملی: اتخاذ دیدی سیستمی و همه‌جانبه‌نگرانی در مدیریت گردشگری روستاها و تشکیل نهادی واحد مرکب از تمامی مسئولین و نهادهای مرتبط با توسعه روستایی و گردشگری منطقه.

اصالت و ارزش: این مطالعه به دلیل اینکه دارای رویکردی جامع و سیستمی در تحلیل وضعیت گردشگری روستاها بوده است؛ جدید می‌باشد و محققان دیگر می‌توانند از روش طی شده و یافته‌های آن استفاده نمایند.

کلیدواژه‌ها: گردشگری روستایی، تئوری بنیانی، نمونه‌گیری گلوله برفی، روستاهای هدف گردشگری غرب شهرستان مریوان

۱. مقدمه

۱.۱. طرح مسئله

امروزه گردشگری تحت تأثیر رشد و توسعه نوآوری‌های تکنولوژی و رشد همه‌جانبه سرمایه‌داری، گستره‌ای جهانی یافته است. به‌گونه‌ای که به‌عنوان یکی از ارکان اصلی در معادلات اقتصاد بین‌المللی و یک فعالیت گسترده اقتصادی-اجتماعی شناخته شده است (دریتساکیس^۱، ۲۰۰۶، ص. ۲). در عرصه‌های روستایی نیز گسترش گردشگری به‌عنوان راهبردی جدید در زمینه توسعه روستایی می‌تواند نقش مهمی در متنوع‌سازی اقتصاد و پایداری معیشت جوامع روستایی ایفا کند و زمینه‌ساز ایجاد فرصت‌های جدید بازساخت و توسعه در نواحی روستایی از جمله: افزایش درآمد، ایجاد اشتغال و رشد پایدار اقتصادی، تأمین هزینه‌های ایجاد زیرساخت‌ها اقتصادی و اجتماعی، تحرک بخشیدن به سایر بخش‌های اقتصاد روستا، امنیت و آسایش ساکنین محلی و حفاظت از منابع طبیعی و میراث فرهنگی روستا گردد (کوستاس^۲، ۲۰۰۲، ص. ۱۰). اما باید دانست که تحقق چنین اهدافی در نواحی روستایی و در واقع توسعه موفقیت‌آمیز صنعت گردشگری نیازمند وجود بسترهای متعددی است زیرا گردشگری به‌مثابه مجموعه‌ای متشکل از عناصر و بخش‌های مرتبط به هم است که با فعالیت‌های چندبخشی و میان‌وجهی به‌عنوان یک کل واحد در جهت تحقق اهداف خاصی عمل می‌کنند (کاظمی، ۱۳۹۰، ص. ۱۶).

سازمان جهانی گردشگری بیش از ۱۸۷ جنبه و عرصه فعالیت را در ارتباط گردشگری نام می‌برد که بیشتر در حول‌وحوش این بخش‌ها قرار می‌گیرند: حمل‌ونقل و جابه‌جایی، استراحت و هتل‌ها، غذا و آشامیدن، سرگرمی و فعالیت‌های فرهنگی، فعالیت‌های مالی و بانکی، خدمات عمومی و فعالیت‌های تبلیغاتی (دابور^۳، ۲۰۱۰، ص. ۲۵). بنابراین گردشگری سیستمی است پیچیده، متشکل از عناصر و خرده سیستم‌های متعدد همراه با گروه‌های درگیر و ذی‌نفع مختلف. این مجموعه زمانی می‌تواند به نقش خود به‌عنوان تحقق‌دهنده توسعه عمل کند که همه عناصر آن از لحاظ کمیت و کیفیت در یک مجموعه هماهنگ شده با یکدیگر قرارداد شده و به‌تبع آن گروه‌های درگیر و ذی‌نفع دارای رضایتمندی باشند. چنانچه خلل و کمبودی در یکی از بخش‌ها و عناصر وجود داشته باشد، عملکرد کل مجموعه مختل گردیده و عدم توسعه و گسترش مطلوب گردشگری را موجب می‌گردد. فقدان دیدی جامع و بخشی‌نگری

در مدیریت گردشگری کشور و در واقع عدم شناخت جامع مشکلات با توجه به نیازها و دیدگاه‌های گروه‌های درگیر در گردشگری یکی از دلایل عمده عدم موفقیت ایران در عرصه گردشگری باوجود پتانسیل‌های فراوان است، در این راستا می‌بایست با دیدی همه‌جانبه به‌گونه‌ای که تمامی بخش‌ها و گروه‌های درگیر، دیدگاه‌ها و نیازهای آن‌ها مورد توجه قرار گیرد؛ صنعت گردشگری آسیب‌شناسی و جهت رفع معضلات برنامه‌ریزی‌های لازم صورت گیرد. روستاهای هدف گردشگری غرب شهرستان میوان نیز همانند شرایط عمومی روستاهای کشور دارای پتانسیل‌های فراوان گردشگری در عرصه‌های طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است. موقعیت طبیعی و ویژگی‌های جغرافیایی منطقه از قبیل: کوه‌های مرتفع، مناطق سرسبز و پوشیده از جنگل، زمین‌های زراعی و باغات فراوان، هم‌جواری با دریاچه آب شیرین، موسیقی اصیل کردی، آداب‌ورسوم و اماکن مذهبی، تنوع بافت و تیپ روستاها و وجود بازارچه‌ها و گمرک فعال مرزی جاذبه‌های فراوانی را به این منطقه بخشیده است. این جاذبه‌ها می‌توانند زمینه لازم را برای گسترش اقسام مختلف گردشگری روستایی فراهم آورند. مسئله‌ای که در این پژوهش بدان پرداخته می‌شود این است که تاکنون فعالیت‌های گردشگری با توجه به پتانسیل‌های بالقوه موجود نتوانسته توسعه مطلوبی پیدا کند و جایگاهی درخور توجه در پایداری اقتصادی و اجتماعی این روستاها داشته باشد. با در نظرگیری این اصل که جهت حل هر معضل و بحرانی در مرحله اول نیازمند شناخت جامع وضع موجود می‌باشیم؛ جهت پی بردن به دلایل عدم توسعه و موفقیت گردشگری در منطقه با رویکردی جامع که دربرگیرنده دیدگاه و نظرات تمامی گروه‌های ذی‌نفع و درگیر در توسعه گردشگری منطقه می‌باشد از تکنیک استقرایی تئوری بنیادی به‌عنوان روشی کارآمد که توانایی ارائه تصویری روشن از موانع و مشکلات را دارد، بهره گرفته شد.

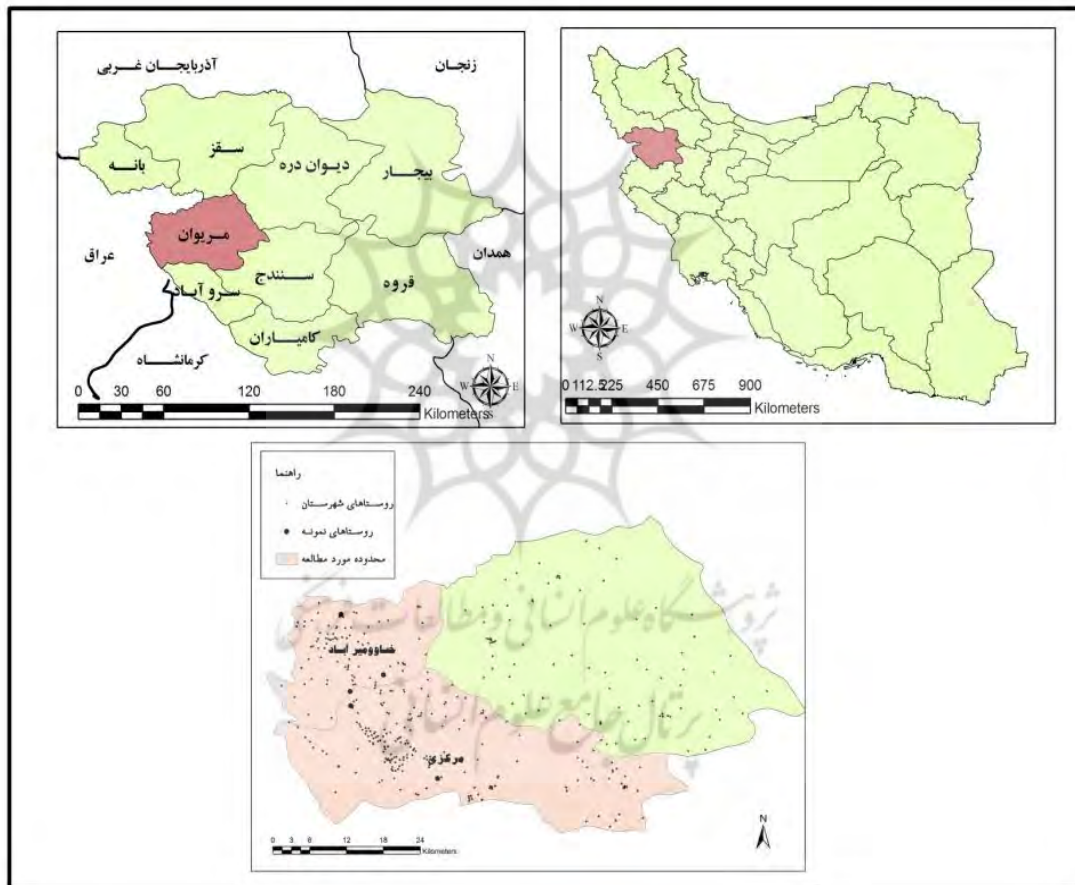
۲. روش‌شناسی تحقیق

۲.۱. قلمرو جغرافیایی تحقیق

شهرستان میوان به مرکزیت شهر میوان یکی از ۱۰ شهرستان استان کردستان در غرب استان و در مجاورت خاک عراق با طول جغرافیایی ۴۵ درجه و ۵۸ دقیقه تا ۴۶ درجه و ۴۵ درجه طول شرقی و ۳۵ درجه و ۰۲ دقیقه تا ۳۵ درجه و ۴۸ دقیقه عرض شمالی واقع گردیده است. روستاهای

جانوری هم که از اقلیم، توپوگرافی و پوشش گیاهی تأثیر می‌پذیرد، متنوع بوده و انواع حیوانات اهلی و وحشی و حتی پرندگان مهاجر به دلیل هم‌جواری با دریاچه آب شیرین زریوار در میان روستاهای گردشگری منطقه مشاهده می‌شوند. وجود دو مکان مذهبی هم جلوه‌ای دیگر از توانمندی‌های گردشگری این روستاها می‌باشد. همچنین نزدیکی به شهر در کنار طبیعت زیبا موجب گسترش گردشگری خانه‌های دوم در بین روستاها شده است؛ بنابراین روستاهای مورد مطالعه از لحاظ جاذبه‌ها پتانسیل بالقوه جهت گسترش انواع گردشگری روستایی را دارا هستند.

مورد مطالعه، روستاهای هدف گردشگری غرب شهرستان مریوان در دو بخش خاوومیرآباد و بخش مرکزی می‌باشند. در این منطقه میانگین بارندگی دوره آماری ۱۳۷۹-۱۳۹۰ برابر ۸۷۰٫۷ میلی‌متر و میانگین دما نیز ۱۲ درجه سانتیگراد می‌باشد. این منطقه دارای تنوع زمین ساختی است هرچند نمود ساختارهای زون سنندج سیرجان بیشتر است. اقتصاد روستاییان هم بیشتر بر پایه کشاورزی و دامپروری و فعالیت در بازارچه‌های مرزی است. این منطقه دارای متراکم‌ترین جنگل‌های بلوط در استان کردستان است. همجواری کوهستان و دشت سبب رونق محصولات باغی و زمین‌های کشاورزی شده است. زندگی

شکل ۱- نمایش موقعیت منطقه و روستاهای مورد مطالعه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

از ویژگی‌ها و عوامل نهانی است که در جریان موضوع مورد مطالعه تأثیرگذار هستند (پوپ^۴، ۲۰۰۲، ص. ۶) یکی از روش‌های مطلوب انجام تحقیقات کیفی تکنیک تئوری بنیادی است که در این پژوهش به‌منظور گردآوری و تحلیل اطلاعات از این روش استفاده شده است. این رویکرد اولین بار در دهه ۱۹۶۰ توسط استراوس و گلاسر در کتاب کشف تئوری مفهوم‌سازی بنیادی معرفی شد فرآیند انجام

۲.۲. روش تحقیق

پژوهش کاربردی حاضر با آمیخته‌ای از دو رویکرد کیفی و کمی، مصاحبه با گروه‌های کانونی (گردشگران، جامعه محلی، صاحبان خدمات گردشگری، مسئولین توسعه روستایی منطقه) در بخش کیفی و آزمون t تک نمونه‌ای و تحلیل مسیر در بخش کمی انجام پذیرفته است. انجام تحقیق با روش کیفی آشکارکننده بسیاری

کدگذاری انتخابی^{۱۰}: فرایندی است که به مشخص شدن مقوله مرکزی و تعیین‌کننده منجر می‌شود (هامبت، ۲۰۱۰، ص. ۱۴). این مرحله از تحلیل، فرآیند یکپارچه‌سازی مقوله‌ها است، به این ترتیب که با کنار هم قرار دادن مقوله‌ها حول مقوله محوری به‌عنوان مضمون اصلی، یک روایت تئوریک برای موضوع ارائه می‌گردد (فرتوک زاده و وزیری، ۱۳۸۸، ص. ۸۴). به دنبال مشخص شدن موانع و محدودیت‌ها پرسشنامه‌ای طراحی و در اختیار گردشگران، مردم محلی و مسئولین توسعه روستایی منطقه قرار گرفت که بتوان نتایج حاصله را با روش کمی تأیید و تعمیم داد.

تأیید نتایج تحقیق توسط کارشناسان و آگاهان گردشگری منطقه و شباهت نتایج حاصله با پیشینه نظری که در این‌گونه تحقیقات جهت اعتبار مورد تأکید می‌باشد، موجب اعتبار و روایی پژوهش گردیدند. جهت پایایی ابزار اندازه‌گیری نیز از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که مقدار مناسب این ضریب ۰.۷۵ برای گروه گردشگران، ۰.۸۶ برای گروه ساکنین محلی و ۰.۷۸ برای گروه مسئولین، تأییدی بر پایایی پرسشنامه‌ها می‌باشد.

۳.۲. جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

با توجه به مطالعات پیشین (سیستم فریر و وایت در ادامه) و نظرات کارشناسان امر (گردشگری)، چهار گروه آگاهان روستایی، مسئولین، گردشگران و صاحبان خدمات مرتبط با گردشگری به‌عنوان جامعه آماری انتخاب و با آن‌ها مصاحبه صورت گرفت. در این پژوهش به‌منظور انتخاب جامعه نمونه از روش نمونه‌گیری غیر احتمالی^{۱۱} گلوله برفی استفاده شد. در روش نمونه‌گیری گلوله برفی^{۱۲} پاسخ‌دهندگان و مشارکت‌کنندگان در یک شبکه اجتماعی محقق را به افراد دیگری که می‌توانند به‌طور بالقوه به موضوع تحقیق کمک کنند، راهنمایی می‌کند (پوپ، ۲۰۰۲، ص. ۶) تا محقق به پاسخ‌های تکراری که بارها و بارها شنیده است، یا به بیانی دیگر به اشباع نظری^{۱۳} می‌رسد (الدر^{۱۴}، ۲۰۰۹، ص. ۸) و این مرحله پایان نمونه‌گیری در پژوهش‌های کیفی است، این حالت زمانی روی می‌دهد که داده‌های بیشتری که موجب توسعه، تعدیل، بزرگ‌تر شدن و اضافه شدن به تئوری موجود گردد به پژوهش وارد نشود (رنجبر، حق دوست، صلصالی، خوشدل، سلیمانی و بهرامی، ۱۳۹۱، ص. ۲۴۵). رسیدن به این مرحله از تحقیق در گروه آگاهان روستایی (شوراها و افراد دارای تحصیلات دانشگاهی) و گردشگران با ۶۷ نفر و در گروه مسئولین (میراث فرهنگی و گردشگری، بخش‌داری) و صاحبان خدمات هم با ۳۵ نفر بوده است. از میان روستاهای این منطقه ۵ روستا به‌واسطه جذب گردشگران زیاد در طول سال با دیدگاه کارشناسان میراث فرهنگی و نقشه جامع توسعه گردشگری

تکنیک بنیادی به‌وسیله جمع‌آوری اطلاعات با روشی استقرایی در ارتباط با ماهیت موضوع آغاز می‌شود. داده‌های گردآوری‌شده سیر تکاملی خود را تا منتج شدن به تئوری در قالب جداولی طی می‌کنند. در این روش محقق داده‌ها را در ابتدا به‌صورت مقایسه‌ای تحلیل می‌کند (داده‌ها را با داده‌ها)، در ادامه مقایسه، داده‌ها با کدهایی نام‌گذاری و در مرحله بعد کدهای مشترک در مفاهیم و سپس چند مفهوم مشترک در مقوله‌هایی جای می‌گیرند (میلس، بونر و فرانسیس^{۱۵}، ۲۰۰۶، ص. ۳) و در نهایت با دستیابی به مقوله مرکزی تئوری شکل می‌گیرد.

داده‌ها ← کدها ← مفاهیم ← مقوله‌ها ← تئوری

شکل ۲: فرایند شکل‌گیری تئوری

مأخذ: دانایی فرد، ۱۳۸۴، ص. ۶۰

عمل کدگذاری مهم‌ترین فرآیند در دستیابی به نتیجه نهایی است این مرحله از پژوهش در سه مرحله کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی انجام می‌گیرد:

کدگذاری باز؟ یک فرایند تفسیری و مقایسه‌ای است، در این مرحله داده‌ها تجزیه‌شده و به‌منظور رسیدن به یک مفهوم جدید ترکیب می‌شوند (هامبت^{۱۶}، ۲۰۱۰، ص. ۱۴). منظور از تجزیه این است که به هر یک از رخدادها و ایده‌های مهم (دغدغه‌ها نکات کلیدی) موجود در داده‌های مصاحبه نامی را اختصاص می‌دهیم. این نام یا کد به‌جای آن رخداد یا ایده می‌نشیند (فرتوک زاده و وزیری، ۱۳۸۸، ص. ۸۲). در اینجا به دلیل محدودیت حجم مقاله و گستردگی داده‌ها به ذکر نمونه‌ای از این فرایند در مصاحبه با یکی از گردشگران بسنده می‌کنیم.

نکته کلیدی در پاسخ گردشگر: مردم محلی به دید غریبه‌ای ناآشنا نه یک مهمان به ما نگاه می‌کنند.

کد نگریستن به‌عنوان غریبه‌ای ناآشنا

اکنون که عبارات کلیدی کدگذاری شدند، آن دسته از کدها که اشاره به موضوعی مشترک دارند، گروه‌بندی و باهم ادغام می‌شوند. این محور مشترک خود را در عنوانی به نام مفاهیم متجلی می‌سازد (دانایی فرد، ۱۳۸۴، ص. ۶۲).

کدگذاری محوری^{۱۷}: در کدگذاری محوری مفاهیم گسترده‌تر و به هم مرتبط می‌شوند و در دسته‌های مشترک یا مقوله‌ها جای می‌گیرند (کلمن^{۱۸}، ۲۰۰۲، ص. ۱۶). به‌عبارتی دیگر در این مرحله طبقاتی گسترده شکل می‌گیرند که هر یک دارای خرده طبقاتی هستند (دهکردی و کلاتری، ۱۳۹۰، ص. ۱۵).

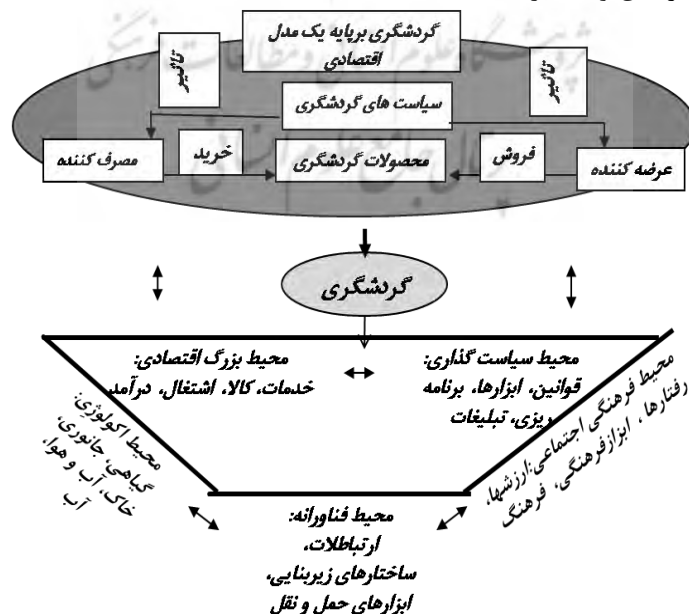
دریافت خدماتی از قبیل غذا و محل اقامت و محصولات محلی از ساکنان محلی در مکانی که از نظر قوانین و مقررات کشور یا از نظر ماهیت اقتصادی و فرهنگی روستا محسوب شود (رکن‌الدین‌افتخاری و قادری، ۱۳۸۱، ص. ۲۸). گردشگری با رواج کسب‌وکارهای کوچک سهم عمده‌ای در متنوع‌سازی اقتصاد روستا و ایجاد اشتغال غیر کشاورزی دارد (ستیک^۶، ۱۹۹۹، ص. ۴) و موجب بهبود سطح معیشت طبقه فقیر روستایی و تنفس زمین‌های کشاورزی می‌شود از سویی با توجه به گسترده بودن بخش‌های مرتبط با گردشگری، رونق توریسم به ایجاد اشتغال علی‌الخصوص برای جوانان و زنان کمک می‌نماید، همچنین بهبود ساختارهای زیربنایی، ارتقای سطح ارتباط با دنیای خارج و سطح تکنولوژی، افزایش سطح آگاهی‌های اجتماعی به‌واسطه ایجاد روابط اجتماعی گسترده بین جامعه میزبان و میهمان، حفظ میراث فرهنگی و محیط‌زیست، جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه و بهینه‌سازی بهره‌برداری از زمین (وایت و بلکستاک^{۱۷}، ۲۰۰۶، ص. ۳) مواردی دیگری هستند که همگی نشان از پتانسیل‌های گردشگری برای تبدیل شدن به راهکاری مکمل جهت بازساخت نواحی روستایی هستند؛ اما باید دانست که دستیابی به این اهداف در نواحی روستایی نیازمند هماهنگ نمودن و عملکرد مطلوب تمامی اجزا و عناصر مجموعه گردشگری است. به‌واقع گردشگری به‌عنوان مجموعه‌ای به‌هم‌پیوسته، صحنه ایست با بازیگران متعدد، فریر (۱۹۹۹) نیز در شکل زیر این عناصر را به نمایش می‌گذارد.

منطقه به‌عنوان روستاهای هدف گردشگری انتخاب و مصاحبه‌ها با افراد جامعه آماری در این روستاها انجام گرفت. به‌منظور گردآوری اطلاعات علاوه بر مشاهده مستقیم و بحث گروهی از مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد و درنهایت به دنبال انجام فرایند کدگذاری پرسشنامه‌ای طراحی و با استفاده از فرمول کوکران و تصحیح آن تعداد ۲۶۱ نفر در پنج روستای موردنظر به‌عنوان حجم نمونه انتخاب و با استفاده از نمونه‌گیری منطبق، سهم هر روستا از تعداد کل پرسشنامه‌ها مشخص و پرسشنامه‌ها به‌صورت تصادفی ساده در میان افراد توزیع گردید. از میان گردشگران نیز ۱۰۰ نفر به‌صورت تصادفی و از میان مسئولین توسعه روستایی منطقه (بخشداری-فرمانداری- میراث فرهنگی و...) ۳۰ نفر جهت تکمیل پرسشنامه‌ها در نظر گرفته شدند که به‌صورت تصادفی ساده پرسشنامه‌ها در میان آن‌ها توزیع گردید.

۳. مبانی نظری

اتحادیه اروپا گردشگری روستایی را برای تمام فعالیت‌های گردشگری که در مناطق روستایی روی می‌دهد، بکار می‌برد (کومبر و لیم^{۱۵}، ۲۰۰۳، ص. ۲). در تعریف دیگری فعالیت‌های گوناگون گردشگری در محیط خارج از شهر که در کاربری اراضی آن حرفه کشاورزی، جنگل‌ها و مناطق طبیعی غلبه دارد، گردشگری روستایی خوانده می‌شود (کوستاس، ۲۰۰۲، ص. ۱۰).

در یک جمع‌بندی می‌توان بیان کرد که گردشگری روستایی شامل هر نوع فعالیت تفریحی و گذراندن اوقات فراغت است، با

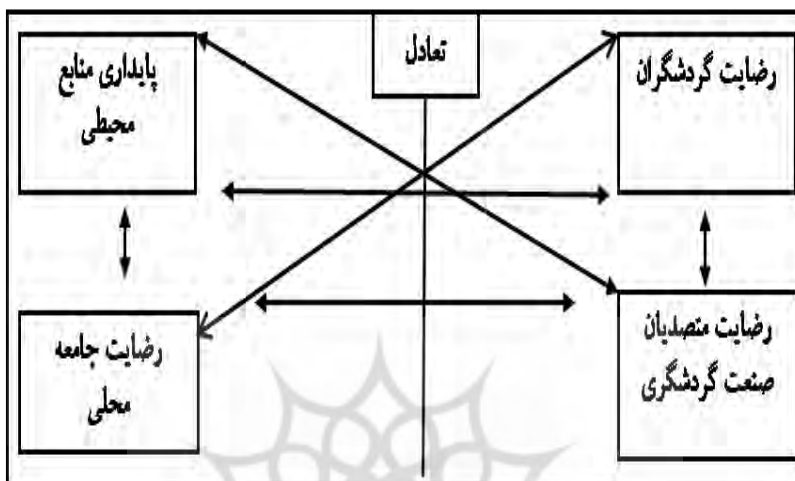

شکل ۳: مدل سیستمی گردشگری فریز

مأخذ: ستیک، ۱۹۹۹، ص. ۱۳

محلی و متصدیان گردشگری را به‌عنوان گروه اصلی و ذی‌نفعی می‌داند که رضایت آن‌ها لازمه پویایی گردشگری در یک منطقه می‌باشد و این امر حاصل نمی‌گردد مگر اینکه موانع و محدودیت‌های توسعه مطلوب گردشگری در منطقه از میان برداشته شوند.

وی بیان می‌کند که هر یک از این بخش‌ها یعنی بخش عرضه (مردم محلی)، بخش تقاضا (گردشگران) و محیط‌های بیرونی تأثیرگذار (شرایط سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و...) می‌بایست در وضعیت مطلوبی قرار داشته باشند تا مجموعه گردشگری، تأثیرگذار عمل نماید. در این راستا نیز هانتر بر پایه شکل زیر تعادل و ارتباط متقابل سه گروه گردشگران، جامعه

شکل ۴- مدل هانتر از گردشگری پایدار

مأخذ: وایت و بلکستاک، ۲۰۰۶، ص. ۲

بتوان با ۹۵ درصد اطمینان اظهار کرد که سه گروه با مفاهیم ذکرشده در مؤلفه‌ها به‌عنوان موانع و محدودیت‌های توسعه گردشگری منطقه موافق‌اند. به‌منظور رسم نهایی مدل تحقیق نیز از آزمون تحلیل مسیر استفاده شد. به‌این‌ترتیب در ابتدا مجموع تلفیقی مؤلفه (موانع) به‌عنوان متغیر وابسته و تمامی مؤلفه‌ها به‌عنوان متغیر مستقل و در ادامه هر یک از مؤلفه‌ها (موانع) نیز به ترتیب با دیدگاه کارشناسانی که سابقه مطالعات مشابه را در منطقه داشتند و در زمینه گردشگری متخصص بودند؛ به‌عنوان متغیر مستقل وارد مدل گردیدند و تأثیرات آن‌ها سنجیده شد. در ادامه پس از وارد نمودن و جایگزینی تک‌تک مؤلفه‌ها به‌عنوان متغیر وابسته و سایر ابعاد به‌عنوان متغیر مستقل با ضرب کردن کلیه مسیرها به مؤلفه موردنظر و درنهایت جمع کردن همه مسیرهای ضرب شده به مؤلفه موردنظر میزان اثرات غیر مستقیم نیز مشخص شد و در آخر نیز با جمع نمودن اثرات مستقیم و غیرمستقیم، بار کلی و میزان اثرگذاری نهایی هر مؤلفه (موانع) بر وضع موجود گردشگری روستاها مشخص گردید. همانطور که در جدول (۳) مشاهده می‌شود عدم توجه و نظارت مطلوب نهادهای دولتی به‌عنوان مؤثرترین مؤلفه در عدم توسعه مطلوب گردشگری منطقه مشخص شده است.

قدر مسلم چنانچه به دنبال موفقیت، پویایی و تأثیرگذاری مطلوب گردشگری در عرصه‌های روستایی هستیم، می‌بایست از دید این گروه‌های ذی‌نفع صحنه گسترده گردشگری را مورد ارزیابی قرار دهیم تا رهیافت این امر شناخت جامع موانع و مشکلات و سپس برنامه‌ریزی کاربردی و منطبق بر واقعیت جهت حل آن‌ها باشد. در این راستا لاوز (۱۹۹۱) معتقد است، مزیت چنین دیدگاهی این است که مانع تسلط دیدی تک بعدی در تجزیه و تحلیل‌ها و شناخت جامع ضعف‌ها می‌شود و زمینه را برای اتخاذ تصمیمات کاربردی مهیا می‌سازد (هولدن^{۱۸}، ۲۰۰۷، ص. ۹).

۴. یافته‌های تحقیق

پس از انجام مراحل کدگذاری موانع و محدودیت‌ها شناسایی و در سه مقوله کلی عرضه، تقاضا و محیط پیرامونی دسته‌بندی گردیدند. (جدول ۱)، سپس پرسشنامه‌ای دربرگیرنده مفاهیم ذکرشده طراحی و با توزیع آن‌ها میزان موافقت گروه‌های نمونه با آن‌ها سنجیده شد. نتایج ارائه‌شده در جدول (۲) نشان می‌دهد که در تمامی مقوله‌ها میانگین محاسبه شده برای سه گروه بیشتر از مطلوبیت عددی مورد آزمون (۳) بوده و حد بالا و پایین هر دو مثبت‌اند تا در نهایت با مجموع محاسبه شده

جدول ۱- مقوله‌های استخراج شده از فرایند کدگذاری

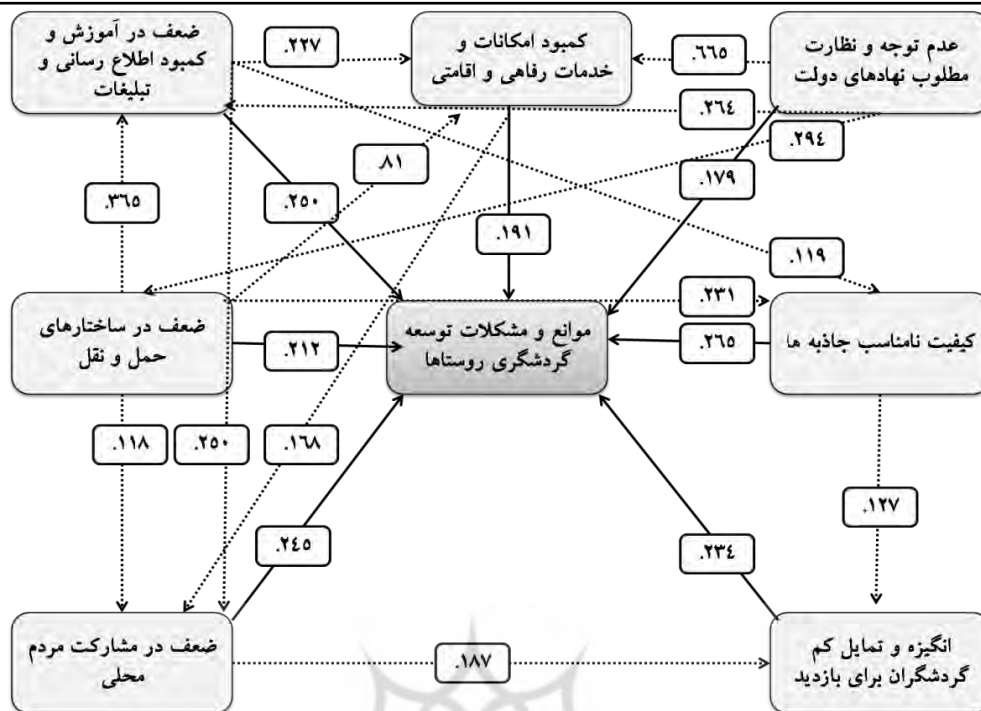
مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

مقوله‌های مرکزی	مقوله‌ها	مفاهیم مشترک
عرضه	کمبود امکانات و خدمات رفاهی و اقامتی	فقدان پارکینگ- فقدان سرویس بهداشتی مناسب- کمبود مغازه و سوپر مارکت، نبود رستوران - نبود سیستم دفع فاضلاب‌های روستایی، نامناسب بودن یا نبود سیستم جمع‌آوری زباله‌های- فقدان مکان‌هایی برای پخت غذاهای محلی- عدم تکمیل طرح‌های هادی- کمبود نهادهای امنیتی و انتظامی- فقدان مکان‌هایی برای انجام بازی‌های و برگزار جشنواره‌های محلی - نبود مراکز اقامتی شبانه- نبود تورها و آژانس‌های مسافرتی- نبود بازارچه‌های کوچک فروش محصولات تولیدی- نبود بازارچه‌های فروش محصولات خارجی- نبود بسته‌بندی مناسب محصولات فروشی باغی- کمبود مراکز و خانه بهداشت‌ها
	کیفیت نامناسب اطلاع‌رسانی، آموزش و تبلیغات	کمبود تبلیغات- عدم استفاده از انواع ابزارهای تبلیغاتی- ناآشنایی مردم محلی با تأثیرات مطلوب گردشگری- نبود نیروی متخصص و آموزش‌دیده- عدم اطلاع دهیاران و شوراها در ارتباط با گردشگری و تأثیرات آن
	ضعف ساختارهای حمل‌ونقل	کیفیت پایین راه‌های ارتباطی بین روستایی- نامناسب بودن معابر و راه‌های درون روستا- حمل‌ونقل عمومی نامناسب- کمبود یا نبود تابلوهای راهنما در طول مسیر
	کیفیت نامناسب جاذبه‌ها	فصلی بودن جاذبه‌های گردشگری- عدم تنوع جاذبه‌ها متناسب با سنین و سلیقه مختلف- تغییر و از بین رفتن جاذبه‌های معماری و فرهنگ بومی
تقاضا	انگیزه و تمایل کم به بازدید از منطقه	تمایل کم به بازدید دوباره- مدت اقامت کوتاه- هزینه کرد اندک
محیط بیرونی	عدم توجه و نظارت مطلوب دولت	کمبود بودجه توسعه فعالیت‌های گردشگری- عدم همکاری و هماهنگی ارگان‌های مربوطه - کمبود بودجه دهیاری- بیکاری و تخلیه روستاها- عدم اطمینان مسئولین به تأثیرگذاری اقتصادی فعالیت‌های گردشگری- فقدان طرح و برنامه بلندمدت- عدم اطمینان بخش خصوصی از بازگشت سرمایه
	ضعف در مشارکت مردم محلی	عقاید متعصبانه و محدودکننده - عدم همکاری مسئولین دینی روستاها- محدودیت‌ها برای مشارکت زنان- اعتراض مردم محلی به بی‌توجهی‌ها- فقدان نهادهای غیردولتی و مردمی در روستاها- عدم فعالیت شورا و دهیاری‌ها

جدول ۲- نتایج سنجش دیدگاه گروه‌های نمونه در ارتباط با موانع توسعه گردشگری

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۳

اطمینان ۹۵ درصد		مطلوبیت عددی مورد آزمون = ۳					مؤلفه
		میانگین	درجه آزادی	معناداری	مقدار t	تفاوت از حد مطلوب	
پایین‌تر	بالا‌تر						
۱,۳	۱,۱۲	۴,۲۱	۳۹۰	۰,۰۰۰	۲۷,۹۵	۱,۲۱	کمبود امکانات و خدمات رفاهی و اقامتی
۰,۸۸	۰,۶۵۲	۳,۷۷	۳۹۰	۰,۰۰۰	۱۳,۱۷	۰,۷۷۲	اطلاع‌رسانی، تبلیغات و آموزش
۰,۵۴	۰,۳۵۲	۳,۴۴	۳۹۰	۰,۰۰۰	۹,۲۳	۰,۴۴۴	ساختارهای حمل‌ونقل
۰,۲۷	۰,۳۱۴	۳,۱۵	۳۹۰	۰,۰۱۲	۲,۵۳	۰,۱۵۳	جاذبه‌ها
۰,۸۴	۰,۶۳۴	۳,۷۳	۳۹۰	۰,۰۰۰	۱۳,۹	۰,۷۳۹	انگیزه و تمایل
۰,۳	۰,۰۹	۳,۲	۳۹۰	۰,۰۰۰	۳,۷	۰,۲۰	ضعف مشارکت ساکنین
۱,۴۲	۱,۲۵	۴,۳۴	۳۹۰	۰,۰۰۰	۳۱,۹	۱,۳۴	عدم نظارت مطلوب دولت
۰,۷۳۳۰	۰,۶۰۲۵	۳,۵۴	۳۹۰	۰,۰۰۰	۲۰,۱۶	۰,۵۴۲۱	مجموع

شکل ۵- مدل نهایی پژوهش بر پایه آزمون تحلیل مسیر

مأخذ: یافته‌های تحقیق (۱۳۹۳)

جدول ۳- اثر مستقیم، غیرمستقیم و کلی هر یک از موانع بر عدم توسعه گردشگری روستاها

مأخذ: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

مؤلفه	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	بار کلی
ضعف در آموزش و کمبود اطلاع‌رسانی و تبلیغات	۰.۲۵۰	۰.۰۶۹۰	۰.۳۱۹
کمبود امکانات و خدمات رفاهی و اقامتی	۰.۱۹۱	۰.۰۴۸۴	۰.۲۳۹
عدم توجه و نظارت مطلوب نهادهای دولتی	۰.۱۷۹	۰.۴۳۲	۰.۶۱۱
انگیزه و تمایل کم گردشگران برای بازدید	۰.۲۳۴	---	۰.۲۳۴
ضعف در ساختارهای حمل‌ونقل	۰.۲۱۲	۰.۳۵۲	۰.۵۶۴
ضعف در مشارکت مردم محلی	۰.۲۴۵	۰.۰۴۳۷	۰.۲۸۸
کیفیت نامناسب جاذبه‌ها	۰.۲۶۵	۰.۰۲۹۷	۰.۲۹۴

۵. بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش موانع و مشکلات عملکرد مطلوب گردشگری روستاهای هدف گردشگری غرب شهرستان مریوان به صورت تلفیقی و با بهره‌گیری از دو رویکرد کمی و کیفی شناسایی شدند. داده‌های حاصل از مصاحبه با چهار گروه گردشگران، آگاهان روستایی، مسئولین و صاحبان خدمات پس از انجام مراحل کدگذاری و انجام آزمون t تک نمونه‌ای هفت مقوله را در سه بخش عرضه (کمبود امکانات و خدمات رفاهی و اقامتی، کیفیت نامناسب اطلاع‌رسانی، آموزش و تبلیغات، ضعف‌های مربوط به جاذبه‌ها و ضعف در ساختارهای

حمل‌ونقل) تقاضا (انگیزه و تمایل کم به بازدید از منطقه) و عوامل تأثیرگذار خارجی (عدم توجه و نظارت مطلوب دولت، ضعف‌های مربوط به مشارکت مردم محلی) به عنوان موانع و مشکلات در سیستم گردشگری روستاهای هدف گردشگری منطقه غرب شهرستان مریوان مطرح ساخت.

کیفیت نامناسب اطلاع‌رسانی، آموزش و تبلیغات: ضعف تبلیغات در منطقه مورد مطالعه به وضوح مشاهده می‌شود، به گونه‌ای که در مصاحبه‌ها بسیاری از گردشگرانی که از خارج شهرستان به این روستاها سفر کرده بودند، اظهار داشتند که کاملاً اتفاقی یا برحسب شنیده‌ها از افراد محلی و یا دوستانشان به این روستا آمده‌اند، از سویی دیگر مردم محلی نیز بیان

کمبود تابلوهای راهنما در طول مسیر را عامل اتلاف وقت و سردرگمی خود بیان می‌کردند. رضوانی و مرادی هم (۱۳۹۱) در پژوهش خود که با رویکرد سیستمی بر روی گردشگری کویر میقان انجام گرفته است، با تأکید بر بخش حمل‌ونقل و در مغایرت با پژوهش حاضر کیفیت مطلوب حمل‌ونقل را از عوامل مهم توسعه و پیشرفت گردشگری در این منطقه می‌دانند. (رضوانی و مرادی، ۱۳۹۱).

کیفیت جاذبه‌ها: در مصاحبه‌ها مسئولین، صاحبان خدمات و برخی از آگاهان روستایی فصلی بودن جاذبه‌های را از موانع توسعه گردشگری می‌دانستند، یکی از دلایل این تصور ناآشنایی این افراد با صور مختلف گردشگری است. زیرا روستاهای مورد مطالعه با توجه به وجود مناطق کوهستانی، برف‌گیر بودن و هم‌جواری با دشت‌های پهناور می‌تواند در فصل سرد سال هم در صورت تأمین امکانات، خدمات و تبلیغات لازم مورد بهره‌برداری قرار گیرند. از سویی برخی از گردشگران نیز جاذبه‌های منطقه را از لحاظ تنوع در سطح نازلی ارزیابی کردند، با توجه به پتانسیل‌های بالقوه منطقه قدر مسلم اطلاع‌رسانی و تبلیغات ضعیف همراه با سطح پایین خدمات و ضعف زیرساخت‌ها در شکل‌گیری چنین تصویری نقش بسزایی داشته است. در این راستا ویلیام در کتاب جغرافیای گردشگری خود (۲۰۰۳) معتقد است که موفقیت گردشگری به‌عنوان یک منبع تأثیرگذار در رشد اقتصادی وابسته به وجود انواع جاذبه‌های طبیعی و اقتصادی-اجتماعی مقصد بوده و ضعف در جاذبه‌ها مانع گسترش گردشگری می‌شود (ویلیام^{۱۹}، ۲۰۰۳، ص. ۷) همچنین جعفری نیز جاذبه‌ها را فراتر از یک مکان یا رویداد برای تماشا می‌داند و معتقد است موفقیت سیستم گردشگری در گرو وجود انواع جاذبه‌ها در مقصد می‌باشد (جعفری، ۲۰۰۰، ص. ۳۷).

انگیزه و تمایل کم به بازدید از منطقه: این مقوله در بخش تقاضا سیستم گردشگری مطرح است. در این مقوله مصاحبه‌ها نشان از تمایل کم گردشگران برای توقف چندروزه و بیشتر و بازدید از روستاهای منطقه دارد، با توجه به اینکه کیفیت تقاضا از شرایط مقصد نیز تأثیر می‌پذیرد (سواردبروک^{۲۰}، ۲۰۰۱، ص ۱۸) ضعف‌های متعدد عنوان شده در بعد عرضه را می‌توان عامل تأثیرگذار در رقم خوردن چنین وضعیتی دانست.

مشارکت مردم محلی: موانعی که در این مقوله از سوی آگاهان محلی و مسئولین ذکر شده مواردی همچون: عقاید

می‌کردند که گردشگری اصلاً چه سودی برای ما دارد یا اینکه روستای ما به چه درد گردشگران می‌خورد، این دیدگاه در میان برخی مسئولین و صاحبان خدمات نیز دیده شد؛ بنابراین بسیاری از مردم محلی، مسئولان و صاحبان خدمات تعریف روشنی از گردشگری روستایی ندارند. عده‌ای از مسئولین و آگاهان محلی نیز اعتقاد داشتند که می‌بایست شوراها و دهیاری‌ها حضور فعال‌تری در معرفی گردشگری و توسعه آن‌ها در روستاها داشته باشند، اما ضعف آموزش و عدم آگاهی مانعی جدی در برابر حضور فعال‌تر این افراد در بسترسازی جهت گسترش گردشگری این منطقه است. پاپ زن، قبادی، زرافشانی و گراوندی (۱۳۸۹) نیز ضعف تبلیغات را یکی از عوامل مهم در عدم موفقیت گردشگری منطقه مورد مطالعه می‌دانند و بیان می‌کنند که می‌بایست اطلاع‌رسانی مطلوبی در مناطق هدف گردشگری صورت گیرد و از انواع ابزار تبلیغاتی در زمان و محل مناسب بهره جست.

کمبود خدمات و امکانات رفاهی و اقامتی: کمبود زیرساخت‌ها و خدمات در تمامی روستاهای هدف گردشگری کاملاً به چشم می‌خورد. در این میان بیشتر مصاحبه‌شوندگان کمبود مغازه‌ها و سوپرمارکت‌ها، بازارچه‌های کوچک جهت فروش محصولات تولیدی روستاییان و محصولات خارجی با توجه به مرزی بودن روستاها، فقدان مکان‌هایی برای برپایی جشنواره‌های فرهنگی و تفریحی و پخت غذاهای محلی، وضعیت بهداشتی نامناسب روستاها از لحاظ دفع فاضلاب‌ها، زباله‌های روستایی و سرویس‌های بهداشتی را مهم‌ترین کمبودها و ضعف‌ها می‌دانستند. همان‌طور که ضرابی، محمدی و باباخانزاده (۱۳۹۰) در تحقیقی بر روی گردشگری منطقه اورامان کرمانشاه اظهار می‌دارند که بین خدمات و امکانات موجود و تعداد گردشگران رابطه‌ای معنی‌دار وجود دارد و مهم‌ترین عامل عدم توسعه مطلوب گردشگری منطقه اورامان را در عین دارا بودن پتانسیل‌های بالا کمبود خدمات و امکانات ذکر می‌کنند، ضرورت دارد که کمبودها و ضعف‌ها با همکاری سازمان‌ها و ارگان‌های ذی‌ربط برطرف گردند.

ضعف ساختارهای حمل‌ونقل: در مقوله حمل‌ونقل کیفیت نامناسب راه‌های ارتباطی بین روستایی و حتی راه‌های درون روستا موجب نارضایتی بسیاری از گردشگران گردیده بود، شدت این امر در روستاهای پربازدید به دلیل ترافیک بالایی که ایجاد شده به مراتب بیشتر بود. بعلاوه عده‌ای از گردشگران نیز

گردشگری جهانی نیز در مقاله‌ای (۲۰۱۱) با عنوان حرکت به سمت اقتصاد پایدار حمایت‌های دولتی مانند بخشودگی مالیاتی و قوانین تشویقی را لازمه ورود بخش خصوصی به عرصه گردشگری دانسته و مطابق با یافته‌های این پژوهش بیان می‌کند که نبود چنین قوانینی عامل عدم سودآوری اقتصادی فعالیت‌های گردشگری است (سازمان گردشگری جهانی، ۲۰۰۱، ص. ۴۱۹).

با توجه به مدل نهایی تحلیل مسیر نیز می‌توان پی برد که عدم توجه و نظارت مطلوب نهادهای دولتی علاوه بر تأثیر مستقیم با تأثیر غیرمستقیم بر کمبود تبلیغات و ضعف در آموزش و اطلاع‌رسانی، ضعف ساختارهای حمل‌ونقل و کمبود خدمات و امکانات رفاهی و اقامتی، مهم‌ترین و مؤثرترین عامل در عدم توسعه و گسترش گردشگری در منطقه بوده است.

جهت رفع این معضلات و پویایی سیستم گردشگری منطقه پیشنهادها و راهکارهای زیر می‌تواند مفید و مؤثر باشد:

- شکل‌گیری دید سیستمی در مدیریت گردشگری روستاها
- تهیه طرح‌ها و برنامه‌های بلندمدت جهت ساماندهی وضعیت گردشگری روستاها با دید جامع، غیرمتمرکز و مشارکتی
- استفاده از تبلیغات و انواع ابزارهای جدید تبلیغاتی جهت معرفی پتانسیل‌ها

- آموزش نیروی انسانی و تشکیل نهادهای غیردولتی در روستاها
- انجام تبلیغات به‌موقع در هنگام رویدادها، مراسمات و فصول مناسب

- فرهنگ‌سازی و معرفی تأثیرات مثبت گردشگری در بین روستاییان با کمک گرفتن از مسئولین دینی روستاها و دهیاری‌ها

- افزایش اطلاعات و آموزش مسئولین نهادهای مرتبط با مدیریت روستاها در ارتباط با مزیت‌های توسعه گردشگری روستایی

- ایجاد زمینه‌ها و حمایت‌های لازم به‌منظور ورود بخش خصوصی

- بهبود راه‌های مواصلاتی بین روستایی و معابر درون روستاها
- ایجاد مکان‌هایی برای برپایی جشنواره‌های بومی و محلی در منطقه

- ایجاد بازارچه‌هایی برای فروش محصولات تولیدی کشاورزان و کالاهای خارجی

- رفع محدودیت و کمبودهای امکانات رفاهی همانند: رستوران‌ها، مراکز اقامتی و بهداشتی در روستاها

متعصبانه و محدودکننده، عدم همکاری مسئولین دینی، شورا و دهیاری‌های روستاها و نبود نهادهای غیردولتی مرتبط با گردشگری می‌باشد. از سویی تعدادی از گردشگران نیز در مصاحبه‌ها دید مردم محلی را نسبت به خود نامناسب و همانند غربیه‌ای که کاملاً با آن‌ها متضاد می‌باشد، توصیف کردند. علاوه با توجه به عقاید متعصبانه‌ای که وجود دارد، مشارکت زنان دیده نمی‌شود و این امر موجب می‌گردد یکی از اهداف مهم توسعه گردشگری روستایی یعنی مشارکت فعال زنان، در این شرایط تحقق نیابد. در ارتباط با این مقوله می‌توان به مطالعه آفرینش (۱۳۸۹) با عنوان بررسی نقش گرایش و نگرش ساکنین در توسعه گردشگری روستایی اشاره نمود، وی بیان می‌کند که موفقیت هر پروژه گردشگری در راستای توسعه روستایی بدون مشارکت و حمایت مردم محلی مورد تهدید قرار می‌گیرد (آفرینش، ۱۳۸۹، ص. ۴). همچنین نتایج پژوهش نشان می‌دهد که نواحی روستایی که بیشتر از منافع گردشگری بهره‌مند شده‌اند گرایش و دید مناسب‌تری نسبت به توسعه گردشگری و حضور گردشگران در منطقه دارند؛ بنابراین با توسعه گردشگری و بهره‌مندی اقتصادی روستاییان می‌توان شاهد مشارکت و همکاری بیشتر آن‌ها بود.

عدم توجه و نظارت مطلوب دولت: در این مقوله بیشتر مصاحبه‌شوندگان بر کمبود بودجه تخصیص‌یافته تأکید داشتند. همچنین مسئولین سازمان گردشگری و میراث فرهنگی اظهار کردند که تنها برنامه‌ای که به‌منظور توسعه گردشگری منطقه وجود دارد، نقشه ایست که روستاهای هدف گردشگری را نشان می‌دهد و هیچ‌گونه مطالعه‌ای به‌صورت جامع و بلندمدت حتی در روستاهای هدف گردشگری نیز صورت نگرفته است. از سویی روند کاهش جمعیت روستاهای منطقه که در مصاحبه روستاییان، صاحبان خدمات و تعدادی از مسئولین نیز بدان اشاره شده است و بازتابی از ضعف خدمات‌رسانی و گسترش بیکاری است، مانعی عمده در راستای توسعه گردشگری منطقه می‌باشد. همچنین در مصاحبه‌ها، صاحبان خدمات یکی از دلایل عدم ورود و سرمایه‌گذاری خود را در بخش گردشگری منطقه فقدان حمایت‌های دولتی بیان نمودند. در این زمینه می‌توان به مطالعات داسول^{۲۱} (۲۰۰۱) اشاره نمود، وی معتقد است که موفقیت و توسعه گردشگری مقصد در ابتدا متأثر از سیاست‌گذاری‌ها و حمایت‌های دولتی است و در همخوانی با یافته‌های حاضر فقدان این حمایت‌ها را مانعی عمده در موفقیت بعد عرضه گردشگری می‌داند (داسول، ۲۰۰۱، ص. ۹). سازمان

یادداشت‌ها

11- Non-probability sampling	1- Dritsakis
12- Snowball Sampling	2- Kostas
13- Theoretical saturation	3- Dabour
14- Elder	4- Pope
15- Coomber & Lim	5- Mills, Bonner & Francis
16- Steck	6- Hambete
17- White & Blackstock	7- Open Coding
18- Holden	8- Axial Coding
19- Williams	9- Calman
20- Swarbrooke	10- Selective Coding
21- Doswell	

کتابنامه

۱. آفرینش، ب. (۱۳۸۹). بررسی گرایش و نگرش ساکنین نسبت به توسعه گردشگری نمونه موردی: شهرستان ابهر نواحی روستایی بخش سلطانیه (پایان‌نامه کارشناسی ارشد منتشر نشده). دانشگاه زنجان، زنجان، ایران.
۲. پاپ زن، ع. ح.، قبادی، پ.، زرافشانی، ک. و گراوندی، ش. (۱۳۸۹). مشکلات و محدودیت‌های گردشگری روستایی با استفاده از نظریه بنیانی (مورد: روستای حریر استان کرمانشاه). فصلنامه پژوهش‌های روستایی، ۱(۳)، ۵۲-۲۵.
۳. دانایی فرد، ح. (۱۳۸۴). تئوری پردازی با استفاده از رویکرد استقرایی: استراتژی مفهوم‌سازی تئوری بنیادی. دوماهنامه علمی پژوهشی دانشگاه شاهد، ۱۲(۱۱)، ۷۰-۵۷.
۴. رضوانی، م. و مرادی، م. (۱۳۹۱). امکان‌سنجی توسعه گردشگری روستایی با رویکرد سیستمی در روستاهای حاشیه کویر میقان اراک. فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۱(۲)، ۴۰-۱۵.
۵. رکن الدین افتخاری، ع. ر. و قادری، ا. (۱۳۸۱). نقد گردشگری روستایی در توسعه روستایی. فصلنامه مدرس علوم انسانی، ۶(۲)، ۴۱-۲۳.
۶. رنجبر، ه.، حق دوست، ع. ا.، صلصالی، م.، خوشدل، ع. ر.، سلیمانی، م. ع. و بهرامی، ن. (۱۳۹۱). نمونه گیری در پژوهش‌های کیفی: راهنمایی برای شروع. مجله دانشگاه علوم پزشکی ارتش جمهوری اسلامی ایران، ۱۰(۳۹)، ۲۵۰-۲۳۸.
۷. ضرابی، ا.، محمدی، ج. و باباخانزاده، ا. (۱۳۹۰). تحلیلی بر جاذبه‌ها و تسهیلات گردشگری منطقه اورامان. مجله جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، ۲۲(۴۳)، ۳۵-۵۲.
۸. فرتوک زاده، ح. وزیر، ج. (۱۳۸۸). شایستگی دستیابی به سامانه دفاعی؛ یک نظریه داده بنیان. فصلنامه سیاست علم و فناوری، ۲(۲)، ۷۷-۹۶.
۹. کاظمی، م. (۱۳۹۰). مدیریت گردشگری. چاپ اول، تهران: انتشارات سمت.
۱۰. کرمی دهکردی، م. و کلانتری، خ. (۱۳۹۰). شناسایی مشکلات گردشگری روستایی استان چهارمحال بختیاری با استفاده از تکنیک تئوری بنیانی. پژوهش‌های روستایی، ۲(۳)، ۳۰-۱.
۱۱. Calman, L. (2002). *What is Grounded Theory?* School of Nursing Midwifery and Social Work. the university of MANCHESTER.
12. Coomber, L., & Lim, C. (2003). *Farm Tourism: A Preliminary Study of Participants Expectations and Perceptions of Farm Tours*. Retrieved July 15, 2013 from www.iemss.org/iemss2004/pdf/ecotourism/coomfarm
13. Dabour, N. (2003). Problems and prospects of sustainable tourism development in the OIC countries: Ecotourism. *Journal of Economic Cooperation*, 24(1), 25-62.
14. Doswell, R. (2001). *Tourism How effective management makes the difference*. London: Botterworth -Heinemann.

15. Dritsakis, N. (2006). *Tourism as A a long-rune economic growth factor: an empirical investigation for Greece using causality analysys*. Department of Applied Informatics, University of Macedonia Economics and Social Sciences.
16. Elder, S. (2009). Sampling methodology. ILO school-to-work transition survey: A methodological guide, Module 3, *International Labour Organization*.
17. Hambete, P. (2010). *Grounded Theory: An Effective Method for User Experience Design Research*. Retrieved June 15, 2013 from <http://www.idc.iitb.ac>
19. Holden, A. (2007). *Environment and Tourism*. London: Routledge Introductions to Environment Series.
20. Jafari, j. (2000). *Encyclopedia of tourism*. London: routledge.
21. Kostas, E. (2002). *Rural Tourism: An opportunity for sustainable development of rural areas*. Retrieved April 15, 2013 from <http://www.sillignakis.com>.
23. Mills, J., Bonner, A., & Francis, K. (2008). The development of constructivist grounded theory. *International journal of qualitative methods*, 5(1), 25-35.
24. Pope, C. (2002). *Qualitative Research Methods Overview family health internation*. Retrieved May 15, 2013 from <http://www.spheru.ca>
25. Steck, B. (1999). *Sustainable Tourism as a Development Option Practical Guide for Local Planners Developers and Decision Makers*. Retrieved April 10, 2013 from www.giz.de
26. Swarbrooke, J. (2001). *Business Travel and Tourism*, London: Butterworth-Heinemann.
27. White, V., & Blackstock, K.L. (2006). *Indicator sustainable development*. The Macaulay Institute Craigiebuckler Aberdeen, Retrieved April 5, 2013 from <http://www.macaulay.ac.uk>
28. Williams, S. (2003). *Tourism Geography*, Routledge Contemporary Human Geography.
29. World Tourism Organization. (2001). *Towards a green economy*, Copyright United Nations Environment Programme, Version 02.11.2011.

Identification of Obstacles and Problems of Tourism Development in Rural Areas of Tourism Goal in the West of Marivan County

Hosain Farahani¹ - Soran Manoochehri ^{*2}

1- Assistant Prof., in Geography and Rural Planning, University of Zanjan, Zanjan, Iran.

2- MSc. in Geography and Rural Planning, Education Organization of Kurdistan Province, Kurdistan, Iran

Received: 2 June 2014

Accepted: 13 April 2015

Abstract

Purpose: The aim of the present study is to analyze the situation of rural tourism in the west of Marivan by a comprehensive approach. To convey a comprehensive understanding of the obstacles, problems and constraints that cause the desired expansion of tourism in the region, despite the potential for many rural tourism objectives. This comprehensive understanding of the situation, leading to the adoption of targeted feeder program for removing obstacles to tourism development in the villages.

Methodology: Method that already applied to the quantitative research and analytical methods are described. Data from direct observation and semi-structured interviews with four officers, informants village, tourists and owners of tourism-related services that recruited by using snowball sampling. By using analyzing theory this study has been done and the tourism problems and obstacles in the region have been recognized. At the end, for approval of the results, questioner sheets among 30 persons of authorities and 100 tourists distributed. Data obtained with a single-sample t-test and path analysis were analyzed.

Findings: The results show that the low quality of services and facilities caused weakness in structures, transportation, low in advertising, low of training and education, the low of tourism appetite for staying, the low participation of people in program are the main issues on the way of developments of tourism in this part of Marivan. The sample groups prove all these obstacles and the last model shows that the lack of good observation is the main problem.

Research Limitation: In the studying region, still there is no perception of a cooperative work of players and elements. The focus is uni-dimensional for tourism, so the result is the lack of productivity of this industry in the region.

Practical implications: Take a holistic view of the system and looking at the management of rural tourism and the creation of a single entity composed of all authorities and institutions related to rural development and regional tourism.

Original/Value: Because this study has a comprehensive and systematic approach for evaluation of tourism, other researchers can used this study and its data.

Key words: Rural tourism, grounded theory, snowball sampling, rural tourism industry in the west of Marivan.

How to cite this article:

Farahani, H. & Manoochehri, S. (2015). Identification of obstacles and problems of tourism development in rural areas of tourism goal in the West of Marivan County. *Journal of Research & Rural Planning*, 4(9), 161-172.

URL <http://jrpp.um.ac.ir/index.php/RRP/article/view/35823>

ISSN: 2322-2514 eISSN: 2383-2495